

Svensk psykiatri under 50 år – en kulturgärning

Jan-Otto Ottosson. **Psykiatrinen i Sverige. Vägval och vägvisare.** 349 sidor. Stockholm: Natur och Kultur; 2003. ISBN 91-27-09461-8.

Recensent: Ingemar Sjödin, docent, överläkare, psykiatriska kliniken, Universitetssjukhuset i Linköping.

II Med »Psykiatrinen i Sverige« sammanfattar Jan-Otto Ottosson 50 års utveckling inom psykiatrin som vårdorganisation, klinisk disciplin och vetenskap.

Genom sin egen position och utsiktspunkt som klinisk professor och tidskriftsredaktör har han haft unika möjligheter att överblicka denna utveckling, vilket han på ett utomordentligt sätt tillvaratar i den nu aktuella boken.

Bred antologi över psykiatrisk forskning Ottosson har alltid i sitt professionella liv varit evidensbaserad långt innan begreppet var uppfunnet. Han lägger också grunden i sin framställning av de senaste 50 årens psykiatri på de doktorsavhandlingar som psykiatrin avkastat i Sverige. Boken blir på det viset en bred antologi över den med Ottosson samtida psykiatriska forskningen. Genom att lyfta fram såväl doktoranderna som dessas handledare blir boken intressant som personhistoria. Bokens 50-åriga tidsperspektiv sammanfaller med författarens egna 50 år som läkare. Han låter tidvis framställningen levandegöras av ett självbiografiskt perspektiv. Bokens undertitel »Vägval och vägvisare« är fyndig och syftar på författarens egen utveckling och de personer inom professionen som visat vägar både för honom själv och för psykiatrin.

De processer som präglat psykiatrin som vårdorganisation med nyckelord som normalisering och integrering samt fenomen såsom deinstitutionalisering, sektorisering, prioritering och Psykiatireformen sätts in i ett samhälls- och idé- och vetenskapshistoriskt perspektiv med utblickar utöver det nationella per-

spektivet. Ottosson beskriver också utvecklingen av psykiatrins innehåll av omvårdnad, teamarbete, specifika behandlingsmetoder såsom psykofarmaka, psykoterapi och ECT.

Viktig bok präglad av tankens klarhet

Boken bör läsas långt utanför den egna professionen för den som vill grunda sin åsikt och diskussion av psykiatrin på evidens och etik, två av Ottossons kännetecken. Boken är ett värdefullt komplement till Ottossons tidigare författarskap av läroböcker och bör vara ett obligatorium för varje ST-läkare i allmän psykiatri. Som alltid när Ottosson skriver är texten lättläst, spänstig och präglad av tankens klarhet. Författaren har satt kronan på verket i en betydande kulturgärning.

Viktigt komplement till sedvanlig syn på existentiell kris

Pär Salander. **Den kreativa illusionen. Om cancersjukdom och anhöriga – om utsatt-het och bemötande.** 196 sidor. Lund: Studentlitteratur; 2003. ISBN 91-44-02930-6.

Recensent: Peter Strang, professor i palliativ medicin, överläkare, Karolinska institutet och Stockholms sjukhem.

II Att drabbas av potentiellt livshotande sjukdom såsom cancer skapar en djup existentiell kris, många gånger den största krisen i livet. »Varför just jag – och varför just nu?« »Var finns rättvisan?« Det självklara är inte längre självklart. Patienter hanterar denna kris på olika sätt. Ibland uppfattar omgivningen att personen förnekar sanningen, men författaren Pär Salander vill ge en annan förståelsemodell och kallar detta för »Den kreativa illusionen«, dvs patienten är medveten om allvaret och realiteterna, men väljer att förminska dess innebörd för att stå ut med vetskapen.

Pär Salanders nya bok »Den kreativa illusionen« är mycket välskriven och av

stort intresse både för läkare och annan vårdpersonal. Utifrån sin bakgrund som psykolog/psykoterapeut och sin egen forskning kring cancerpatienternas situation ger han en mångfacetterad bild av patienters och anhörigas förhållningssätt till cancerbeskedet och den förestående död som många måste relatera till.

Koncept för att uthärda i svår sjukdom

Boken har sju huvudkapitel: »Att skapa skydd och hopp«, »Cancerbeskedet«, »Läkaren som hjälpande struktur«, »Familjesammanhanget«, »Talar vi om döden«, »Vardagens meningsfullhet«, »Psykologiskt arbete«. Målet med boken är att ge ett kompletterande synsätt på dessa komplexa, existentiella frågor. Det genomgående temat är konceptet som han kallar för »Den kreativa illusionen«, ett begrepp som han använt i sin egen forskning. Konceptet är förankrat i tidigare förståelsemodeller, bl a i begreppet »disavowal«, dvs att man desavouerar eller förminskar ett konkret hot genom förvrängning, rationalisering eller andra manövrar. Den kände coping-forskaren Weisman kallar samma begrepp för »middle-knowledge«.

Pär Salander använder förståelsemodellen på ett initierat sätt för att förklara funktionen för denna typ av manövrar och varför patienterna kan behöva »vila« i denna illusion. Detta exemplifieras bra i kapitel 6 om vardagens meningsfullhet. Patienter med långt gången cancer och pågående cytostatikabehandling söker att återskapa vardagens rutiner. Vissa fortsätter att arbeta trots alla välmående råd om sjukskrivning. Författaren konkluderar att patienten skapar en kreativ illusion om sitt tillstånd, för att överleva mentalt och inte tappa all mening med den tid som faktiskt återstår. Ibland blir personal stressade över att patienten inte verkar »förstå« hur sjuk hon/han är. I själva verket är patienten oftast medveten om situationen men väljer sitt sätt att uthärda det outhärdliga. Vissa vill tala om sin förestående död, upprepade gånger, andra vill inte. Inget av sätten är rätt eller fel.

En bok att varmt rekommendera!

Boken innehåller många illustrativa fallbeskrivningar och förankras väl både i författarens egen forskning och i aktuell litteratur. En del av fynden relateras till Irvin Yaloms utmärkta bok »Existential psychotherapy«, andra relateras till Freud, Winnicott, Weisman, Frankl, Hinton och Janoff-Bulman, för att ta några viktiga exempel. Genom att lyfta fram den existentiella krisen är boken ett viktigt komplement till den sedvanliga synen på kris som enbart en intrapsykisk process. Den är till nytta i sjukvårdsarbetet och även personligt utvecklande. •